

Varhaiskasvatus- suunnitelma

Käsitelty sivistysvaliokunnassa
kesäkuussa 2022

KORSHOLM
MUSTASAARI

Sisällys

Johdanto	4
1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	4
1.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen kehittäminen.....	4
1.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	8
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	8
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	8
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	9
2.4 Arvoperusta	9
2.5 Oppimiskäsitys.....	9
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	10
2.7 Laaja-alainen osaaminen	10
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	12
3.1 Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet	12
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	14
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	14
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.....	16
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	16
4.2 Pedagoginen dokumentointi	17
4.3 Monipuoliset työtavat.....	18
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.....	18
4.5 Oppimisen alueet	19
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	21
5. Lapsen tuki.....	22
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.....	22
5.2 Yhteistyö tuen aikana.....	23
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus	23
5.4 Lapsen tuen arviointi	27
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	27
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä kaikkiin tuen muotoihin liittyvistä tukipalveluista.....	29
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	29
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	30
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	30

8. Varhaiskasvatuksen suunnitelmat Mustasaarella	31
9. Lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen vähimmäistasot Mustasaaren varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	33

Johdanto

Mustasaarella tarjotaan kaikille 6-vuotiaille esiopetusta, varhaiskasvatusta, perhepäivähoitoa ja lasten kotihoidon tukea.

Kunnassa on tällä hetkellä 25 päiväkotia ja niissä yhteensä 61 ryhmää. Perhepäivähoitajia on 8. Kunnassa toimii yksityinen päiväkotikoti, jossa on 5 ryhmää.

Kullakin lapsella on oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka laaditaan henkilökunnan ja huoltajien yhteistyönä.

Esiopetus muodostaa jatkumon varhaiskasvatukselle.

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen määräys, jonka Opetushallitus on antanut varhaiskasvatustuksen perusteella.

Valtakunnallisten perusteiden tarkoituksena on *edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa.*

Varhaiskasvatusturvelaki korostaa *lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen, ja laki on kuntaa juridisesti sitova.*

Varhaiskasvatusturvelain valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten turvalliselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatus on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla.

1.1 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja sen kehittäminen

Mustasaaren varhaiskasvatussuunnitelmaa on täydennetty paikallisilla erityispiirteillä ja pedagogisilla painotuksilla sekä arvioinnin ja kehittämistyön tuloksilla.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on sitova, suunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään, ja se ohjaa ja tukee kunnan varhaiskasvatustyötä.

Paikallinen suunnitelma on laadittu sekä suomen- että ruotsinkielisenä.

Huoltajilla ja lapsilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön.

1–2-vuotiaiden mielestä toiminnassa on tärkeää:

3–5-vuotiaiden mielestä toiminnassa on tärkeää:

EiSaaKiusata
 Kehityskeskustelu
 Perhepäivähoito
 Kaksikielinen
 Vanhempainyhdistys
 Infokirje
 Palautealaatikat
 Kommunikatio
 Vähemmistöjen
 Sosiaalinen
 Media
 JoustavaHoitoajat
 TerveellistäRuokaa
 NegatiivinenPalaute
 Turvallisuus
 KehityksenRyhmäkoot
 PäteväHenkilöstö
 KehityksenRyhmäkoot
 Infokirje
 Tsetunto
 Empaattinen
 Wilmu
 Itsenäisyys
 PositiivinenPalaute
 SosiaalisetTaidot

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2017. Suunnitelma on nyt tarkistettu vastaamaan varhaiskasvatustarkastusta ja varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteita. Päivitetty suunnitelma tulee voimaan 1.8.2022.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilökunnan, lapsen, huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kesken.

Lapsen oman varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

6

Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista hyödynnetään erityisesti palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen arviointiin.

Perhepäivähoidossa suunnitelman laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluesimies. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan hyödyntää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen päällikkö tekee lapselle annettavasta tuesta tai kaikista tuen muodoista hallintopäätöksen, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava lapsen huoltajaa.

Lapsen mielipiteet ja toiveet huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa.

On tärkeää, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen huoltajien ja henkilökunnan havainnot ja näkemykset *lapsen kehityksen ja oppimisen* vaiheista sekä *ryhmässä toimimisesta*.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet
- toimenpiteet tavoitteiden toteutumiseksi
- arviointi tavoitteiden toteutumisesta
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki
- mahdollinen lääkehoitosuunnitelma
- lapsen, henkilökunnan ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- milloin suunnitelma on laadittu ja sen toteutumista arvioitu ja milloin suunnitelmaa arvioidaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sellaiset tiedot, jotka ovat tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä.

Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen.

Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva määräys koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen ja perusopetukseen.

Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus toimii yhdessä huoltajien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen parhaaksi ja edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ehkäisemään syrjäytymistä.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta siten kuin kunnassa on tarvetta. Mustasaarella varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja määräyksiä. Henkilökunnan kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Kunta tarjoaa myös vuorohoitoa Bölen päiväkodissa. Vuorohoito järjestetään huoltajien työaikojen mukaan. Vuorohoidossa olevat lapset osallistuvat yleensä epäsäännöllisesti varhaiskasvatuksen toimintaan, ja tämä on tärkeää ottaa huomioon pedagogisen toiminnan suunnittelussa.

Varhaiskasvatus pyritään järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuslaki

Lapsen ja henkilökunnan välillä pyritään turvaamaan mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet.

Tarvittaessa lapselle järjestetään tarkoituksenmukaista tukea.

Lapsella on oikeus täysipainoiseen ateriaan päivän aikana, ja lapsen yksityisyyttä ja tietosuojaa on kunnioitettava.

Lasta suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla.

Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Sekä varhaiskasvatuksessa että perhepäivähoidossa pyritään tarkoituksenmukaisiin ja homogeenisiin lapsiryhmiin. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää perhepäivähoitajan kotona tai ryhmäperhepäivähoitona.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajan ja erityisopettajan pedagogista vastuuta. Päiväkodilla on oltava varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluesimies, joka vastaa toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen opettajalla on kokonaisvaltainen pedagoginen vastuu päiväkotiryhmässä, mutta opettajat, sosionomit ja lastenhoitajat suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Kotonaan työskentelevä perhepäivähoitaja vastaa omasta lapsiryhmästään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluesimiehen tuella.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus luo perustan jatkuvalle oppimiselle.

Lapseen luodaan luottamuksellinen suhde ja huoltajien kanssa tehdään säännöllistä yhteistyötä.

2.4 Arvoperusta

- *Ihmisenä kasvaminen.*
- *Oikeus ilmaista itseään ja tulla ymmärretyksi. Oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen.*
- *Oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea.*
- *Oikeus oppia leikkien ja oikeus yhteisöllisyyteen.*
- *Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus.*
- *Perheiden monimuotoisuus.*
- *Terveellinen ja kestävä elämäntapa.*

Arvoperusta perustuu seuraaviin:

- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista
- Varhaiskasvatuslaki
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Lähtökohtana on lapsen edun ensisijaisuus!

2.5 Oppimiskäsitys

Lapsen oppiminen on jatkuva, kokonaisvaltainen prosessi, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten ja ympäristön kanssa.

Oppimisen lähtökohtana on lapsen aiemmat kokemukset, kiinnostuksen kohteet ja osaaminen. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsessa halun oppia lisää.

Leikki on merkityksellistä lapsen oppimiselle, kehitykselle ja hyvinvoinnille.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Kasvatus, opetus ja hoito muodostavat varhaiskasvatuksessa kokonaisuuden.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Ajattelu ja oppiminen

- Kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa.
- Muodostavat perustan jatkuvalle oppimiselle.
- Varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan perusta luovalle ja kriittiselle ajattelulle.
- Usko omiin kykyihin.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- Taito kuunnella ja ymmärtää eri näkemyksiä ja asettua toisen asemaan.
- Henkilökunta toimii mallina lapsille toistemme ja moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa.
- Asioista keskustellaan monesta näkökulmasta.
- Erimielisyydet ratkaistaan rakentavasti.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

- Lasten itsenäisyyttä tuetaan.
- Lasten kanssa harjoitellaan itsestä huolehtimisen taitoja, kuten pukeutumista, ruokailua ja henkilökohtaisesta hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtimista sekä turvallisuuteen liittyviä taitoja.
- Lapsia autetaan, ja heitä rohkaistaan pyytämään tarvittaessa apua.
- Tietoisuus kestävästä elämäntavasta ja myönteinen suhtautuminen tulevaisuuteen.
- Liikkuminen turvallisesti lähiluonnossa ja liikenteessä.
- Lasten kanssa keskustellaan levon, liikunnan ja ravinnon tarpeesta.
- *Lapset oppivat kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.*

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

- Tarvitaan nyky-yhteiskunnassa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa.
- Edistää kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa.
- Erilaisten viestien tulkitsemista ja tuottamista.
- Lapsia innostetaan tutkivaan työtapaan.
- Lapset tutustuvat yhdessä aikuisten kanssa erilaisiin digitaalisiin työkaluihin.
- Edistävät lasten luovaa ajattelua, yhteistoiminnan taitoja ja oppimista.

Lapset voivat esimerkiksi tehdä satuja ja filmejä, dokumentoida, katsoa videoklippejä netistä ja valokuvata.

Kummiryhmien vihkossessa on monia hyviä ideoita!

Osallistuminen ja vaikuttaminen

- Perusta demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle.
- Taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan.
- Luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin.
- Oikeus tulla kuulluksi ja osallistua.
- Lapsia kannustetaan oma-aloitteisuuteen.
- Lapset oppivat vuorovaikutustaitoja ja ymmärtämään yhteisten sääntöjen merkityksen.

Kun lapsi huomaa voivansa osallistua keskusteluihin ja vaikuttaa tilanteeseensa, lapsen käsitys itsestään kehittyi, itsehuottamus kasvaa ja sosiaaliset taidot muovautuvat.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluesimiesten tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille eri yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri rakentuu muun muassa

- arvoista
- työtä ohjaavien tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilökunnan osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisesta
- työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Yksikössä kaikki vaikuttavat toimintaan ja toiminta vaikuttaa kaikkiin.

Henkilökunnan on tärkeää tiedostaa olevansa lasten esikuvana. Lapset jäljittelevät henkilökunnan arvoja, asenteita ja suhtautumista.

Toimintakulttuuri vaikuttaa toiminnan laatuun.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti toiminnan kehittämiseen ja laatuun.

Pedagogiikan johtamista tarvitaan toiminnan kehittämiseen ja luomaan henkilökunnalle hyvät työolosuhteet ja edellytykset ammatillisen osaamisen ja koulutuksen kehittämiseksi.

Hyvä keskusteluilmapiiri saa henkilökunnan tuntemaan osallisuutta.

Lapset ja huoltajat ovat mukana toiminnan kehittämisessä ja arvioinnissa. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin.

Oppimisympäristöt ovat tärkeä osa toimintaa. Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet

Toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti, ja sitä tulee arvioida ja kehittää.

Visioiden toteuttamiseksi on tärkeää pyrkiä samoihin tavoitteisiin.

Tavoitteiden pitää näkyä työssä.

Oppiva yhteisö toiminnan ytimenä

Lapset ja henkilökunta oppivat yhdessä ja toisiltaan.

Lapsia ja henkilökuntaa kannustetaan kokeilemaan rohkeasti uudenlaisia toimintatapoja.

Yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille.

Erehtyminen on sallittua.

Yhdessä tekeminen vahvistaa osallisuutta.

Henkilökuntaa kannustetaan tiedon ja osaamisen jakamiseen sekä kehittymään työssään.

Säännöllinen arviointi ja ulkopuolelta saatu palaute edistävät oppimista yksikössä.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Lapsille annetaan aikaa, tilaa ja leikkirauhaa, ja henkilökunta tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita.

Henkilökunta pitää huolta siitä, että oppimisympäristö niin ulkona kuin sisällä kannustaa leikkiin, ja kehittää sitä lasten tarpeiden ja tuen tarpeiden mukaan.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Toiminta on inklusiivista ja edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Lasten, henkilökunnan ja huoltajien mielipiteitä arvostetaan.

Jokainen henkilökunnan jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Kaikki tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina.

Henkilökunta rohkaisee lapsia tekemään itsenäisiä valintoja ilman sukupuoleen sidottuja stereotyyppisiä ennakko-odotuksia. Henkilökunta kohtelee lapsia sukupuolineutraalisti.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Kulttuurinen moninaisuus on voimavara.

Monikielisyys tehdään näkyväksi.

Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin ja uskontoon on perusoikeus.

Varhaiskasvatuksessa kieli on läsnä jatkuvasti ja henkilökunta tarjoaa lapsille tärkeän kielellisen mallin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa korostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja.

Kaikkien fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta pidetään huolta.

Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.

Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti.

Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja koko toiminnan hyvinvointia.

Henkilökunta tukee ja harjoittaa tietoisesti lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymistä.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Tavoitteena on oppimisympäristö, joka on

- esteetön
- oppimista edistävä
- turvallinen
- terveellinen.

Tilojen valaistuksen, akustiikan, sisäilman laadun ja siisteyden tulee olla kunnossa.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan lasten tarpeista käsin ja yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee herättää uteliaisuutta, kiinnostusta ja oppimisen halua.

Leikkivälineiden ja materiaalien tulee olla lasten saatavilla.

Oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä.

Oppimisympäristöt edistävät yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa.

Luonto ja piha ovat myös oppimisympäristöjä.

Vierailut kirjastoon, museoon, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Tavoitteena on, että varhaiskasvatus, esiopetus ja koulu yhdessä tukevat jatkuvasti lapsen kehitystä ja oppimista.

Eri toiminta-alueiden henkilökunnan välinen yhteistyö on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa.

Varhaiskasvatus toimii yhteistyössä esimerkiksi liikunnasta ja kulttuurista sekä hyvinvointialueesta (sosiaalihuolto, terveydenhuolto, lastensuojelu ja lastenneuvola) vastaavien tahojen kanssa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa, ja siinä toimitaan yhdessä lapsen edun mukaisesti.

Yhteistyö edellyttää henkilökunnalta aloitteellisuutta.

Yhteistyössä huomioidaan

- perheiden moninaisuus
- lasten yksilölliset tarpeet ja tuen tarpeet
- huoltajuus
- vanhemmuus
- hyvä vuorovaikutus.

Tarvittaessa käytetään tulkkia.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia muotoja varhaiskasvatuksen aikana.

Henkilökunnalla on kannustava ja myönteinen asenne lapsen kehitykseen ja oppimiseen, ja tilaisuuden tullen puhutaan myös arjen asioista.

Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Tarvittaessa toimitaan yhteistyössä neuvolan, lastensuojelun, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa. *Yhteistyön merkitys korostuu, kun henkilökunnalla tai jollain näistä yhteistyötahoista herää huoli lapsesta.*

Mustasaaressa lapsen 4-vuotistarkastukseen sisällytetään huoltajan kirjallisella suostumuksella varhaiskasvatuksen henkilökunnan arvio lapsen suoriutumisesta varhaiskasvatuksessa. Henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen tuen tarpeiden varhaista tunnistamista yhteistyössä neuvolan kanssa.

Yhteistyö vapaa-aikatoimen, kirjaston, seurakuntien ja muiden toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Keskiössä lapsen etu.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Lasten ja henkilökunnan välinen tärkeä vuorovaikutus

- Henkilökunta on sitoutunut lapsiin ja lapsiryhmään.
- Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on myönteistä, toiset huomioon ottavaa, kannustavaa ja lämminhenkistä.
- Vuorovaikutuksessa lasten kanssa henkilökunta huomioi lasten **kehitystason** (esimerkiksi jako pienryhmiin).
- Henkilökunta kuuntelee lapsia ja havaitsee lasten aloitteet sekä tukee näiden osallisuutta.
- Henkilökunta huomioi ryhmän lapset yksilöllisesti ja tunnistaa lasten erilaisuudet.

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Toimintaa kuvaa *kokonaisvaltainen työtapa*.

Tavoitteena on edistää lasten

- oppimista
- hyvinvointia
- laaja-alaista osaamista.

Toiminta toteutuu lasten ja henkilökunnan välisessä **vuorovaikutuksessa**.

Lasten omaehtoinen, lasten ja aikuisten yhdessä ideoima sekä henkilökunnan johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys.

Toiminnan lähtökohtana on

- lasten kiinnostuksen kohteet, tarpeet ja tuen tarpeet
- oppimisen alueet.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagogista dokumentointia tarvitaan

- suunnitteluun
- toteuttamiseen
- arvioimiseen
- kehittämiseen
- muodostamaan ymmärrystä varhaiskasvatuksen toiminnasta.

Pedagoginen dokumentointi on *jatkuva prosessi*, joka tuottaa tietoa lapsesta ja toiminnasta ja tekee sen näkyväksi myös huoltajille esimerkiksi henkilökunnan havaintojen, valokuvien ja piirrosten avulla.

Pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen tuen tarpeiden arvioinnissa.

Laadukas toiminta edellyttää

- systemaattista dokumentointia
- viikoittaista arviointia
- systemaattista arviointia esim. viikoittain, lukukausittain tai lukuvuosittain tai jonkin teeman käsittelyn lopuksi
- kehittämistä.

4.3 Monipuoliset työtavat

Varhaiskasvatuksen positiivisen toimintakulttuurin perusedellytys on henkilökunnan hyvä yhteistyö sekä lapsiryhmän joustava muuntelu (pienryhmät).

Oppimistilanteissa on tärkeää muistaa:

- lapsi oppii leikissä
- *toimitaan pienryhmissä lapsen edun mukaisesti*
- käytetään kaikkia aisteja
- liikkuminen
- lasten tulee saada tuntea iloa ja ylpeyttä
- vaihtelevat työtavat
- kuunteleva henkilökunta
- teematyöskentely
- kokeileminen

Henkilökunta voi kehittää työtapojaan:

- Itsearviointi. Missä onnistuttiin tällä viikolla? Mikä ei mennyt niin hyvin?
- Henkilökuntakokoukset
- Miten työtä jatketaan positiivisessa hengessä?

Vinkkejä vanhempainiltoihin

*Tehkää ryhmätöitä. Pankaa huoltajat esimerkiksi pohtimaan, mitä lasten olisi tärkeää oppia varhaiskasvatuksessa. Missä painopisteen pitäisi huoltajien mielestä olla (opetussuunnitelman pohjalta)?
Miten huoltajia voidaan tukea heidän kasvattajan roolissaan?*

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Lapsi oppii leikissä, ja leikki edistää lapsen kehitystä. Leikkiessään lapsi käsittelee kokemuksiaan, kehittää sosiaalisia suhteitaan ja tutkii ympäröivää maailmaa.

Henkilökunta huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua leikkeihin taitojensa ja edellytystensä mukaisesti.

Lapsilla on oltava mahdollisuus sekä ulko- että sisäleikkeihin.

Vinkki!

Henkilökunta voi pohtia päivärytmiä. Montako tuntia lapset ovat sisällä ja montako ulkona varhaiskasvatuspäivän aikana? Onko jako hyvä?

4.5 Oppimisen alueet

Pyritään eheyttämään pedagogiseen ja erityispedagogiseen toimintaan, jossa kaikki oppimisen alueet on ryhmitelty kokonaisuudeksi.

Kielten rikas maailma

- Lapsen kielen kehittyminen avaa lapselle uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiivisuuteen.
- *Lasten on tärkeä kokea tulevansa kuulluksi ja että heidän aloitteisiinsa vastataan.*
- Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa.
- Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti kirjoihin, lapsille kerrotaan tarinoita ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lapsia on hyvä saduttaa.
- On tärkeää ottaa huomioon, että lapset elävät erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.
- *Kieli on tärkeä lapsen oppimiselle.*

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavaranto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa.

Ilmaisun monet muodot

- Lapset saavat tutustua taiteen eri muotoihin ja muihin kulttuureihin.
- *Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen.*
- *Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lapsen oppimista, sosiaalisia taitoja, myönteistä minäkuvaa ja kykyä ymmärtää ympäröivää maailmaa.*
- Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi kirjallisuutta, teatteria, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

- Henkilökunta tukee lapsen eettisen ajattelun taitojen kehittymistä pohtimalla yhdessä lapsen kanssa eettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita. Voidaan myös pohtia, miten vaikutetaan hyvän tulevaisuuden rakentamiseen.
- *Tavoitteena on ymmärtää, että olemme kaikki erilaisia mutta yhtä arvokkaita.*

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Lapset tutustuvat liikkumiseen lähiympäristössä ja metsässä.
- Lasten matemaattista ajattelua tuetaan ja heitä autetaan tutustumaan arjen matematiikkaan. Lapsille tarjotaan myös mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Lapsia kannustetaan ilmaisemaan ja tarkastelemaan havaintojaan.
- Teknologiakasvatuksessa lapsia halutaan tutustuttaa tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan ja keksimään omia luovia ratkaisuja.
- Lasten kanssa tutustutaan digitaalisiin työkaluihin ja niiden turvalliseen käyttöön.
- Ympäristökasvatuksessa vahvistetaan lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjataan lapsia kohti kestävää elämäntapaa. Mustasaaressa varhaiskasvatukseen kuuluu olennaisena osana metsäretket. Luonnossa liikuttaessa lapset saavat tietoa ja voivat rentoutua.

Kasvan, liikun ja kehityn

- *Yhdessä huoltajien kanssa luodaan pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle.*
- Lapsia innostetaan liikkumaan monipuolisesti kaikkina vuodenaikoina. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. *Yhdessä liikkuminen kehittää myös lasten sosiaalisia taitoja.* Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää.
- Ruokakasvatuksen tavoitteena on pyrkiä myönteiseen suhtautumiseen ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria.
- Lasten kykyä pitää huolta terveydestään ja henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan ja lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa ja turvallista liikkumista liikenteessä. Tavoitteena on, että lapset tuntevat olonsa turvalliseksi ja uskaltavat pyytää apua.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Lasten erilaiset kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään positiivisena ja rikastuttavana. Varhaiskasvatuksessa eri kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että jokaiselle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisessä kunnassa suomen ja ruotsin kielen tulee kuulua luontevana osana lapsen arkeen. Tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne toista kotimaista kieltä kohtaan.

Vinkkejä kielirikasteisesta toiminnasta:

- leikit, laulut ja lorut
- yhteiset tapahtumat
- kielirikasteiden toiminnan vuotuinen toteuttamissuunnitelma
- suunnitelma tavoitteellisesti kielirajat ylittävästä toiminnasta (niissä yksiköissä, joissa se on mahdollista)
- toisen kotimaisen kielen kummiryhmä

Vinkki!

Varhaiskasvatuksessa on käynnissä valtavan kiinnostavia kieliprojekteja Uudessakaarlepyyssä (Kielistigen) ja Vöyrillä (Språka mera ja Språka ännu mera). Projekteja varten on laadittu omat materiaalit, ja vähitellen toisesta kotimaisesta kielestä on tullut luonteva osa varhaiskasvatuksen arkea ja sitä puhutaan joka päivä! Uudessakaarlepyyssä koulu on antanut erittäin positiivista palautetta uusien ekaluokkalaisten suomen kielen taidosta. Näissä kieliprojekteissa kieliä sekoitetaan ja sanotaan esimerkiksi: Kan jag få maitoa? Tulokset ovat olleet erittäin hyviä. Kummankin kunnan projektissa on ollut mukana ulkopuolinen projektityöntekijä laatimassa materiaaleja.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeita vastaavalla tavalla.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksesta perusopetuksen loppuun.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea tarpeidensa mukaan.

Tuki voi rakentua yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta tai koko ryhmään ja päiväkotiympäristöön liittyvistä ratkaisuksista.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että jokainen lapsi saa oikeanlaista tukea oikea-aikaisesti.

Lapsen tukitoimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Lapsen tuen tarve tunnistetaan ja lapselle järjestetään tarkoituksenmukaista tukea, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä.

Tukea järjestetään viivytyksettä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet ja tarpeet.

Tuki vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, ja lapsi saa tukea inklusiivisesti omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin ja osana päivittäistä toimintaa.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve niin että ryhmässä voidaan saavuttaa varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet.

Koko henkilökunnalla on vastuu osallistua lasten tarpeiden arviointiin, antaa tukea ja arvioida tuen tarvetta.

Lapsiryhmän tuen tarve huomioidaan henkilöstömitoituksessa.

Lapsella on oikeus saada tukea erityisopettajalta, mikäli lapsen tarpeet sitä edellyttävät. Tukea voidaan antaa yksilöllisesti tai ryhmässä. Erityisopettaja opastaa henkilökuntaa eri tukimuotojen käytössä.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsella on tuen tarvetta.

Lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen hänelle sopivalla tavalla ja lapsen mielipide huomioidaan hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaan.

Varhaiskasvatusta tulee järjestää niin, että jokainen lapsi saa tarvitsemaansa, omien edellytystensä mukaista tukea voidakseen osallistua inklusiiviseen toimintaan.

Jos henkilökunnalla herää huoli lapsesta tai lapsella ilmenee tuen tarvetta, otetaan yhteyttä huoltajiin.

Keskeistä on avoin dialogi, jossa jaetaan lasta koskevaa tietoa.

Huoltajia informoidaan tuen saamisen mahdollisuuksista. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia.

Tuki suunnitellaan yhdessä huoltajien ja mahdollisesti muiden asiantuntijoiden kanssa.

Lapsella on oikeus saada tarvitsemansa tuki, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.

Toimialarajat ylittävää yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, ja yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajien suostumuksella. Lapsen terveys ja jaksaminen huomioidaan, ja erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Yhteistyötä tehtäessä noudatetaan salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia määräyksiä.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta.

Lapsi voi saada tukea myös lapsille ja perheille suunnattujen muiden palvelujen kautta, esimerkkinä Barnavårdsföreningen.

Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Huoltajille annetaan hyvissä ajoin tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia.

Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla, kuten

- suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen
- ryhmien joustava muuntelu

- oppimisympäristöjen muokkaaminen
- selkeä päiväjärjestys
- päivittäisten toimintojen rytmittämisen.

Lapsella **on oikeus**

- saada tukea sopivalla tasolla heti tuen tarpeen syntyessä. Lapsen tuen saanti **ei** edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta asiantuntijalausuntoa.
- tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan, esimerkiksi
 - pyörätuoliluiskat ja kaiteet
 - kommunikaatioon, näköön, kuuloon ja liikkumiseen liittyvät apuvälineet.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat **yleinen tuki**, **tehostettu tuki** ja **erityinen tuki**. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Lapsen siirtäminen tehostettuun tukeen tai erityiseen tukeen ei edellytä, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon henkilöstömitoituksessa.

Yleinen tuki

- Varhaisia tukitoimia.
- Esihenkilölle kerrotaan mahdollisista tuen tarpeista → tiimipalaveri.
- Yleinen tuki dokumentoidaan.
- Vuorovaikutus huoltajien kanssa.
- Osa-aikaista tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajalta (havainnot, reflektointi, kartoitus).
- Toteutetaan omassa lapsiryhmässä.
- Pienryhmätyöskentely.
- Muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, kuten yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista ja tukitoimista, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Tuki on lyhytkestoista tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen.
- Vastataan lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin.
- Käytetään soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia.
- Järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilökunnan yhteistyössä.
- Tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallintopäätös.

Tehostettu tuki

- Annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.
- Keskustelu huoltajien kanssa.
- Myös huoltajat voivat hakea lapselle tehostettua tukea Päikyssä.
- Tuen tarve kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

- Suunnitellaan yksilöllisesti ja toteutetaan ensisijaisesti osana ryhmää.
- Intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki.
- Annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen tarpeiden mukaan.
- Annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.
- Muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista.
- Edellyttää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen päällikön hallintopäätöstä.

Erityinen tuki

- Annetaan silloin, kun yleinen tai tehostettu tuki ei riitä.
- Keskustelu huoltajien kanssa.
- Myös huoltajat voivat hakea lapselle erityistä tukea Päikyssä.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen opettaja dokumentoivat tuen tarpeen ja tukitoimet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.
- Vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso.
- Voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen.
- Muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.
- **Edellyttää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen päällikön hallintopäätöstä.**

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus sekä oikeus oppia ja toimia osana lapsiryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisen tuen muodot

- Toistuvat toiminnot sekä lapselle selkeä ja ennakoitava päivärutiini.
- Vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, kuten
 - tukiviittomat
 - kuvat
 - teknologiset ratkaisut.
- Henkilökunta käyttää yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisia ja erityispedagogisia työtapoja ja menetelmiä.
- Suunnittelu.
- Havainnointi.

- Dokumentointi.
- Toiminnan arviointi.
- Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia erityispedagogisia menetelmiä voidaan soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.
- Pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää inklusiivisia toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana lapsiryhmää.

Rakenteellisen tuen muodot

- Lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvän henkilökunnan osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen.
- Ryhmän lapsimäärän pienentäminen.
- Henkilöstömitoituksen tai -rakenteen tarkistaminen.
- Tukimuotojen muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan.
- Tulkitsemis- ja avustamispalvelut.
- Varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttäminen.
- Esteettömyyden huomioiminen.
- Pienryhmätyöskentely.

Hoidollisen tuen muodot

- Menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen.
- Huomioidaan lapsen terveydenhoidolliset tarpeet:
 - lapsen pitkäaikaissairauksiin liittyvät apuvälineet ja avustamisen tarpeet.
 - lapsen lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät apuvälineet ja avustamisen tarpeet.
- Yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Päiväkodeissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapselle annetaan lääke- tai sairaudenhoitoa tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla.

Arviointi tehdään vähintään kerran vuodessa.

Lapsen tuen tarpeen arviointi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilökunnan tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja tai hyvinvointialueen henkilökunta voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina lapsen ja huoltajien kanssa yhdessä, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua.

Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin tarvittaessa. Tarpeen mukaan arviointiin osallistuu myös muita asiantuntijoita.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja arvioinnista yhteistyössä muun henkilökunnan ja huoltajien kanssa. Suunnitelma arvioidaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.

Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen.

Suunnitelmasta tulee ilmetä tuen taso, tuen muodot ja niiden toteutus sekä tukea koskeva vastuun- ja työnjako.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Esiopetuksessa sovelletaan kolmiportaista tukea.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogisen tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
 - oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät

- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, kuten viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi lapsiryhmän toimintaan, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilökunnan mitoittamiseen ja henkilöstörakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pienryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan, palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen vaikuttavuuden seuranta ja arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveysterveyst, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä kaikkiin tuen muotoihin liittyvistä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai kaikkiin tuen muotoihin liittyvistä tukipalveluista tehdään hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava lapsen huoltajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen päällikkö. Huoltaja voi hakea päätökseen muutosta. Hallintopäätös on voimassa toistaiseksi, ja mikäli tuen tarve muuttuu, hallintopäätös muutetaan tai kumotaan.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös (katso luku 5.3).

Kun tukea tarvitseva lapsi osallistuu ostopalveluna järjestettyyn varhaiskasvatukseen, toimitaan kuten edellä.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai kaikkiin tuen muotoihin liittyvistä tukipalveluista on pantava täytäntöön heti.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (katso luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatuussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kunnassa ei tällä hetkellä järjestetä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta. Rekisteröity yhteisö voi hakea valtioneuvostolta lupaa tällaisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain toteuttamista ja edistää varhaiskasvatuksen laatua.

Arvioinnin avulla tunnistetaan vahvuudet ja heikkoudet ja kehitetään toimintaa.

Varhaiskasvatuksen toiminnan arviointi on suunnitelmallista ja säännöllistä.

Vinkkejä reflektointiin:

Miten opetussuunnitelman implementointi on onnistunut?

Onko prosessiin osallistunut koko henkilökunta?

Mistä tiedetään, että implementointi on onnistunut?

Missä olemme onnistuneet / Mitä pitäisi kehittää?

Tarvitaanko jostakin teemasta täydennyskoulutusta?

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovarantoa Vardaa.

- Parantaa lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä.
- Toimintaa arvioidaan kaikilla tasoilla: kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- että yksilötason näkökulmasta.
- Arviointi yksilötasolla: arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista. Arvioinnin jälkeen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään tai lapselle laaditaan uusi suunnitelma.
- On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.
- Mustasaassa varhaiskasvatusta arvioidaan vuosittain, ja huoltajat osallistuvat arviointiin.

Henkilökunnan itsearviointi on tärkeää. Arvioinnin kohteena voivat olla esimerkiksi

- inkluusio
- henkilökunnan vuorovaikutus lasten kanssa
- ryhmän ilmapiiri
- pedagogiset ratkaisut
- toiminnan sisältö
- oppimisympäristöt.

8. Varhaiskasvatuksen suunnitelmat Mustasaassa

Yhteistyö siirtymävaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Varhaiskasvatusympäristöä koskeva yhteistyö

Yhteistyö kunnan muiden toimialojen kanssa. Viranomaiset tekevät lakisääteisiä tarkastuksia.

Tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu, hoitoonohjaus ja seuranta

Sattuneesta tapaturmasta ilmoitetaan huoltajille ja täytetään vahinkoilmoitus.

Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi on tehtävä jatkuvaa työtä.

Kiusaamisen vastainen työ voidaan jakaa seuraaviin osa-alueisiin:

- Ehkäisevä ja tiedostava työ:

Aiheesta annetaan tietoa ja koulutusta lapsille, henkilökunnalle ja huoltajille.

- Kiusaamisen tunnistaminen:

Varhaiskasvatuksen yksikön kaikkien aikuisten on puututtava kiusaamiseen ja huoltajia kehoitetaan ottamaan yhteyttä epäillessään kiusaamista.

- Kiusaamistapausten käsittely:

Kiusaamisen osapuolille kerrotaan, että minkäänlaista kiusaamista ei hyväksytä.

Kiusaamistapausta ei selvitetä koko lapsiryhmän kuullen.

Kiusaaminen tulee selvittää keskustelemalla kiusaamisen osapuolten kanssa. Keskusteluissa pyritään kaikkia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

Tilannetta seurataan jatkuvasti.

Kiusaamisesta ilmoitetaan kiusaamisen osapuolten huoltajille.

Kiusaamisen osapuolille järjestetään tilanteen mukaan tukitoimia.

Muihin viranomaisiin ollaan yhteydessä tarvittaessa.

Kiusaamistapaukset dokumentoidaan. Kaikilla päiväkodeilla on oltava kiusaamisen vastainen suunnitelma. Henkilökuntaa, lapsia ja huoltajia informoidaan suunnitelmasta, ja suunnitelmaa päivitetään, sitä seurataan ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti.

Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Varhaiskasvatuksella on oltava kriisi- ja pelastussuunnitelma, joka on laadittu viranomaisvaatimusten mukaisesti. Kriisitilanteita on harjoiteltava säännöllisesti. Koko henkilökunta on perehtynyt kriisityöhön ja henkilökunnan väliseen työn- ja vastuunjakoon kriisitilanteissa. Ehkäisevään työhön kuuluvat paloturvallisuustarkastukset ja poistumisharjoitukset.

Kriisitilanteissa varhaiskasvatukselle järjestetään psykososiaalista tukea ja apua. Tukea voidaan järjestää yhteistyössä sosiaali- ja terveystarkastusten ja kunnan kriisiryhmän kanssa. Tarvittaessa käytetään ulkopuolisia asiantuntijoita.

Kriisisuunnitelmaa ja pelastussuunnitelmaa päivitetään ja suunnitelmien toimivuutta arvioidaan vuosittain.

Varhaiskasvatuksessa annettava tuki lapsen elämäntilanteesta johtuvissa vaikeuksissa

Jos epäillään, että lasta kohdellaan kaltoin kotona, henkilökunta on velvollinen ottamaan yhteyttä lastensuojeluun. Tarvittaessa tehdään lastensuojeluilmoitus.

Yhteistyö neuvolan kanssa

Neuvolan kanssa tehdään yhteistyötä lakisääteisten terveystarkastusten yhteydessä. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa informoidaan esiin tulleista asioista, jos ne vaikuttavat oleellisesti lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin.

Omahoito ja lääkitys

Ensisijainen vastuu lapsen omahoidon toteuttamisesta ja lääkityksestä on huoltajilla. Omahoidon käytännön toteuttaminen varhaiskasvatuspäivän aikana suunnitellaan tapauskohtaisesti.

On tärkeää, että lapsen sairauden vaatimat toimenpiteet tulevat huoltajien, erikoissairaanhoidon ja neuvolan kautta riittävässä laajuudessa henkilökunnan tietoon.

Työntekijä voi yksittäistapauksessa ja harkinnan mukaan osallistua lapsen suun kautta annettavaan tai ihon alle pistettävään (esimerkiksi insuliini) lääkahoitoon. Tällöin esimerkiksi terveydenhoitajan, sairaanhoitajan tai lääkärin tulee perehdyttää työntekijä lääkähoidon antamiseen ja työntekijällä on oltava terveydenhuollon yksikön toiminnasta vastaavan lääkärin kirjoittama todistus.

Työntekijä voi osallistua lääkähoidon antamiseen, jos siihen on annettu suostumus ja työntekijä on saanut riittävän perehdytyksen. Jos joku henkilökuntaan kuuluva ottaa huolehtiakseen lapsen lääkähoidosta, tästä on aina sovittava yhdessä huoltajien ja terveydenhuollon kanssa. *Tehdään lääkahoitosuunnitelma.*

9. Lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen vähimmäistasot Mustasaaren varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

1–3-vuotiaat

Lapsi:

- Tutustuu tablettiin yhdessä aikuisen kanssa.
- Saa tukea oppimiseen yksinkertaisista sovelluksista, peleistä, videoista ym., esim. kielenharjoitusta ja motoriikkaharjoituksia.
- Tutustuu oppimisprosessinsa digitaaliseen dokumentointiin, esim. henkilökunta ottaa kuvia projektin kuluessa.

3–5-vuotiaat

Lapsi:

- Saa yhdessä aikuisen kanssa tutustua tabletin käyttöön, esim. peleihin ja sovelluksiin, ja saa maalata, kuvata ja filmata tabletilla.
- Osallistuu toimintaan, jossa tablettia ja muita digityökaluja käytetään oppimisen tukena, esim. videot, tiedonhaku, kuvat.
- Kokeilee yhdessä aikuisen kanssa tiedonhakua internetistä ja oppii lähdekritiikin perusteet.

Esiopetus

Lapsi:

- Saa tutustua erilaisiin digityökaluihin.
- Oppii tabletin käytön perusteet: kuvien ottaminen, filmaaminen, erilaisten sovellusten käynnistäminen ja käyttö.
- Oppii ohjelmoinnin alkeet.
- Hakee yhdessä aikuisen kanssa tietoja internetistä ja oppii lähdekritiikkiä.
- Dokumentoi digitaalisesti oppimisprosessiaan yhdessä aikuisen kanssa, esim. ottaa kuvan projektin alussa, keskellä ja lopussa.